

Vasif QULİYEV

Ədliyyə Nazirliyinin Məhkəmə
Ekspertizası Mərkəzinin doktorantı
e-mail: quliyev889@mail.ru
<https://doi.org/10.6213/FEFU8800>

YETKİNLİK YAŞINA ÇATMAYANLAR ARASINDA NARKOTİK VASİTƏLƏRİN VƏ PSİXOTROP MADDƏLƏRİN QANUNSUZ DÖVRİYYƏSİ İLƏ BAĞLI CİNAYƏT QANUNVERİCİLİYİNİN TƏKMİLLƏŞDİRİLMƏSİNİN ƏSAS İSTİQAMƏTLƏRİ

XÜLASƏ

Məqalədə yetkinlik yaşına çatmayanlar arasında narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin qanunsuz dövriyyəsi ilə bağlı cinayət qanunvericiliyinin təkmilləşdirilməsi məsələləri araşdırılmış, narkocinayətlərlə cinayət-hüquqi vasitələrlə mübarizənin səmərəliliyinin artırılmasının əsas istiqamətləri təklif edilmişdir: 1) narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin analoqları narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin qanunsuz dövriyyəsi ilə əlaqədar cinayətlərin (CM-in 26-cı fəsil) predmeti kimi cinayət qanunvericiliyinin müvafiq maddələrinə əlavə edilməsi; 2) CM-in 234-cü maddəsinin yeni redaksiyada verilməsi və bu maddənin “Satış məqsədi olmadan narkotik vasitələri, psixotrop maddələri və onların analoqlarını əldə etmə, saxlama, hazırlama, emal etmə və daşıma adlandırılması, CM-ə 234-1 (satış məqsədilə narkotik vasitələri, psixotrop maddələri və onların analoqlarını əldə etmə, saxlama, hazırlama, istehsal etmə, daşıma, göndərmə və ya satma), 234-2 (narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və onların analoqlarının hazırlanmasında və emalında istifadə etmək məqsədilə prekursorları əldə etmə, saxlama, hazırlama, göndərmə, daşıma və ya satma) kimi yeni maddələrin əlavə edilməsi; 3) CM-nə “Narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və ya onların analoqlarının qeyri-tibbi məqsədlərlə istehlakını və ya onların qanunsuz dövriyyəsinin təbliğ və ya reklam etmə” adı altında yeni 234-3-cü maddənin daxil edilməsi və bu maddədə “234-3.2.3. İctimai yerlərdə, habelə təhsil və tibb müəssisələrində törədildikdə” və “234-3.2.4. Mediadan, informasiya telekommunikasiya şəbəkələrindən (sosial şəbəkələr və internet şəbəkəsi də daxil olmaqla) istifadə etməklə törədildikdə” kimi tövsifedici tərkiblərin nəzərdə tutulması; 4) CM-in 240-1-ci (Güclü təsir edən yeni psixoaktiv maddələrin qanunsuz dövriyyəsi) maddələrinin əlavə edilməsi və s.

Açar sözlər: yetkinlik yaşına çatmayanlar, narkotik vasitələr və psixotrop maddələr, analoqlar, yeni psixoaktiv maddələr, narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin qanunsuz dövriyyəsi, narkocinayətlər, Cinayət Məcəlləsi, cinayət qanunvericiliyinin təkmilləşdirilməsi

Müasir dünyada narkomanlıq, narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin qanunsuz dövriyyəsi son illərdə təhlükəli miqyas almaqla yanaşı, ölkələrin iqtisadiyyatına ciddi zərər vurur, o cümlədən cəmiyyətin mənəvi-əxlaqi durumuna mənfi təsir edən, milli təhlükəsizliyi sarsıdan, millətin

və ən əsası da yetkinlik yaşına çatmayanların və gənclərin sağlamlığı üçün olduqca təhlükə yaranan vacib faktorlardan birinə çevrilməkdədir.

Qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycanda narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və onların prekursorlarının qanunsuz dövriyyəsi ilə mübarizə sahəsində fəaliyyətin hüquqi tənzimlənməsi

məqsədilə kifayət qədər mükəmməl qanunvericilik bazası yaradılmışdır. Narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin qanunsuz dövriyyəsi ilə cinayət-hüquqi vasitələrlə mübarizənin səmərəliliyinin artırılması məqsədilə Azərbaycan Respublikasının 1999-cü il CM-in Xüsusi hissəsində ilk dəfə olaraq “Narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin qanunsuz dövriyyəsi ilə əlaqədar cinayətlər” adlı müstəqil XXVI fəsil sistemləşdirilmişdir.

Narkotik vasitələr, psixotrop maddələr, habelə onların prekursorları CM-in 234-239-cü maddələrində nəzərdə tutulmuş kriminal əməllərin predmeti qismində çıxış edir [1].

CM-nin 234-cü maddəsinə (qanunsuz olaraq narkotik vasitələri, psixotrop maddələri və ya onların prekursorlarını hazırlama, istehsal etmə, əldə etmə, saxlama, daşıma, göndərmə və ya satma) aşağıdakı cinayət tərkibləri daxil edilmişdir: satış məqsədi olmadan qanunsuz olaraq narkotik vasitələri və ya psixotrop maddələri xeyli miqdarda əldə etmə, saxlama, hazırlama, emal etmə, daşıma (234.1-ci maddə); CM-nin 234.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş əməllər külli miqdarda törədildikdə (234.1-1-ci maddə); satış məqsədilə qanunsuz olaraq narkotik vasitələri və ya psixotrop maddələri əldə etmə və ya saxlama, hazırlama, istehsal etmə, emal etmə, daşıma, göndərmə, yaxud qanunsuz olaraq narkotik vasitələri və ya psixotrop maddələri satma (234.2-ci maddə); narkotik vasitələrin və ya psixotrop maddələrin qanunsuz hazırlanmasında və ya emalında istifadə etmək məqsədilə prekursorları satma, yaxud prekursorları eyni məqsədlə xeyli miqdarda hazırlama, əldə etmə, saxlama, göndərmə və ya daşıma (234.3-cü maddə); yetkinlik yaşına çatmayanlara qanunsuz olaraq narkotik vasitələri və ya psixotrop maddələri satma, habelə CM-in 234.2-ci və 234.3-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş əməlləri təhsil və ya səhiyyə müəssisələrində, eləcə də cəzaçəkmə müəssisələrində, yaxud həbs yerlərində törətmə (234.3-1-ci maddə); CM-in 234.2, 234.3 və 234.3-1-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş əməllərin qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs tərəfindən və ya mütəşəkkil dəstə tərəfindən; təkrar; külli miqdarda törədilməsi (234.4-cü maddə); CM-in 234.1-234.4-cü maddələrində nəzərdə tu-

tulmuş əməllərin xüsusilə külli miqdarda törədilməsi (234.4-1); narkotik vasitələri, psixotrop maddələri və ya onların prekursorlarını hazırlamaq üçün istifadə edilən və xüsusi nəzarət altında olan xammalın, alətlərin və ya avadanlıqların, habelə narkotik vasitələrin və ya psixotrop maddələrin istehsalı, hazırlanması, emalı, saxlanması, buraxılması, satılması, bölüşdürülməsi, verilməsi, daşınması, göndərilməsi, əldə edilməsi, istifadə edilməsi, idxalı, ixracı, tranzit nəql edilməsi və ya məhv edilməsi qaydalarının, bu qaydalara riayət etməli olan şəxs tərəfindən pozulması (234.5-ci maddə).

AR CM-i qəbul olunduqdan sonra müxtəlif illərdə ölkə qanunvericisi CM-in 234-cü maddəsinin dispozisiyasında öz əksini tapan bir sıra müddələrin təkmilləşdirilməsinə istiqamətlənmiş tədbirlər həyata keçirmişdir. Məsələn, 20 oktyabr 2017-ci il tarixli 816-VQD nömrəli AR-in Qanunu ilə 234.1-ci maddənin dispozisiyasında “əldə etmə və ya saxlama” sözləri “əldə etmə, saxlama, hazırlama, emal etmə, daşıma” sözləri ilə əvəz edilmişdir; 17 noyabr 2017-ci il tarixli 875-VQD nömrəli AR-in Qanunu ilə 234.3-cü maddənin dispozisiyasında “hazırlama, əldə etmə, saxlama, göndərmə, daşıma və ya satma” sözləri “satma, yaxud prekursorları eyni məqsədlə xeyli miqdarda hazırlama, əldə etmə, saxlama, göndərmə və ya daşıma” sözləri ilə əvəz edilmişdir; 17 aprel 2007-ci il tarixli 313-IIIQD nömrəli AR-nın Qanunu ilə 234.5-ci maddəyə “bölüşdürülməsi” sözündən sonra “verilməsi” sözü, “ixracı” sözündən sonra “tranzit nəql edilməsi” sözləri əlavə edilmişdir.

Ölkə qanunvericisi yetkinlik yaşına çatmayanlar arasında narkomanlığın yayılmasının böyük ictimai təhlükə kəsb etməsini, bu sahədə yeni və olduqca təhlükəli meyillərin meydana gəldiyini nəzərə alaraq, cinayət qanunvericiliyində müəyyən dəyişikliklərin edilməsini məqsədəuyğun hesab etmişdir. Belə ki, 20 oktyabr 2017-ci il tarixli AR-in Qanunu ilə CM-in 234-cü maddəsinə yeni bir cinayət tərkibi (234.3-1) əlavə edilmiş, yetkinlik yaşına çatmayan şəxslərə qanunsuz olaraq narkotik vasitələri və ya psixotrop maddələri satma, habelə satış məqsədilə qanunsuz olaraq narkotik vasitələri və ya psixotrop maddələri əldə et-

mə və ya saxlama, hazırlama, istehsal etmə, emal etmə, daşıma, göndərmə, yaxud qanunsuz olaraq satma əməllərini təhsil və ya tibb müəssisələrində, eləcə də cəzaçəkmə müəssisələrində yaxud həbs yerlərində törətməyə görə cinayət məsuliyyəti müəyyən edilmişdir.

Elmi-texniki tərəqqi və ictimai münasibətlərin inkişafı ilə paralel narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin qanunsuz dövriyyəsinin, o cümlədən narkocinayətlərin törədilməsinin forma və metodları da təkmilləşmişdir. Kompüter-informasiya texnologiyalarından, sosial şəbəkələrdən, qlobal internet şəbəkəsindən istifadə etməklə həyata keçirilən narkotik vasitələrin qanunsuz dövriyyəsi ilə bağlı cinayətkar fəaliyyətin yeni formaları və üsulları meydana gəlir, miqyasları genişlənir [2]. Ölkə qanunvericisi məhz bu olduqca təhlükəli meyilləri nəzərə alaraq “AR CM-nə dəyişiklik edilməsi haqqında” 26 aprel 2022-ci il tarixli AR-in Qanunu ilə 234.4-cü maddəyə “234.4.4. Kütləvi informasiya vasitələrindən, o cümlədən internet informasiya ehtiyatlarından və ya informasiya-telekommunikasiya şəbəkələrindən istifadə etməklə törədildikdə” kimi yeni xüsusilə tövsifedici əlamət əlavə edilmişdir. 26 aprel 2022-ci il tarixli 516-VIQD nömrəli AR-in Qanunu ilə yeni məzmununda 234.1-1-ci maddə əlavə edilmiş, həmçinin bu Qanunla 234.1-ci maddədə “şəxsi istehlak miqdarından artıq” sözləri “xeyli” sözü ilə əvəz edilmişdir.

Ş.T. Səmədova 2017-ci ildə nəşr olunmuş monoqrafiyada düzgün olaraq qeyd edir ki, satış məqsədi olmadan narkotik vasitələri və psixotrop maddələri əldə etmə və saxlama zamanı “Şəxsi istehlak üçün zəruri olan miqdar” kimi müəyyən olunan əməli kriminallaşdırıcı əlamət AR CM-in 234.1-ci maddəsində qəbul edilməz ölçü (sutkalıq doza) olmaqla yalnız cinayətkarlığın statistikasını artırmağa xidmət edir [12, s.512-513].

Qeyd edək ki, CM-in bu maddəsində sonradan da dəyişiklik edilmişdir. Belə ki, AR CM-də dəyişikliklər edilməsi haqqında 17 fevral 2023-cü il tarixli AR-in Qanunu ilə 234.4.4-cü maddədə “kütləvi informasiya vasitələri” sözləri “mediadan” sözləri ilə əvəz edilmişdir.

AR CM-in 235-ci maddəsində narkotik vasitələri, psixotrop maddələri və ya onların prekursor-

larını talama və ya hədə-qorxu ilə tələb etmə əməllərinə görə cinayət məsuliyyəti nəzərdə tutulmuşdur.

CM-in bu maddəsinin 20 oktyabr 2017-ci ilə qədər olan redaksiyasında, həmçinin qeyd olunan cinayətin “əvvəllər talama və ya hədə-qorxu ilə tələb etməyə görə iki dəfə və ya daha çox məhkum edilmiş şəxs tərəfindən törədildikdə” kimi xüsusilə ağırlaşdırıcı əlaməti (CM-in 235.4.4-cü maddəsi) nəzərdə tutulmuşdur. AR-in 20 oktyabr 2017-ci il tarixli Qanunu ilə 235.4.4-cü maddə ləğv edilmişdir.

Qeyd etmək istərdik ki, B.S. Zahidov belə bir cinayət tərkibinin cinayət qanunvericiliyindən çıxarılmasının məqsədmüvafiqliyi haqqında 2007-ci ildə nəşr olunmuş monoqrafiyasında yazmışdır. O, bununla bağlı qeyd etmişdir ki, “Əgər keçmişdə narkotik vasitələri talamağa və ya hədə-qorxu ilə tələb etməyə görə iki və ya daha çox dəfə məhkum olunmuşdursa, cəzasını çəkmişdirsə, lakin məhkumluğunun ödənilmədiyi və ya götürülmədiyi dövrdə, yenidən narkotik vasitələri talaması və ya hədə-qorxu ilə tələb etməsi hallarında, bu meyarın CM-in 235.4.4-cü maddəsinin dispozisiyasında ağırlaşdırıcı hal kimi daxil edilməsini biz, insan hüquqlarına və ədalət prinsipinə əməl olunması baxımından məqbul hesab etmirik” [6, s.152-153].

AR CM-in 236-cı maddəsində narkotik vasitələrin və ya psixotrop maddələrin istehlakına təhrik etmə əməllərinə görə cinayət məsuliyyəti müəyyən edilmişdir. Cinayət qanunvericiliyində bu kriminal əməlin tövsifedici (ağırlaşdırıcı) əlamətlərindən biri olaraq, bilə-bilə yetkinlik yaşına çatmayan şəxs barəsində törədilməsi müəyyən olunmuşdur.

AR CM-in 237-ci maddəsində qanunsuz olaraq tərkibində narkotik maddələr olan bitkiləri kultivasiya etmə ilə bağlı əməllərə görə cinayət məsuliyyəti müəyyən edilmişdir.

Qeyd edək ki, AR-in 17 aprel 2007-ci il, 16 may 2008-ci il, 1 fevral 2017-ci il, 31 may 2017-ci il və 20 oktyabr 2017-ci il və 26 aprel 2022-ci il tarixli qanunları ilə bu maddədə bir sıra düzəlişlər və dəyişikliklər edilmişdir. Məsələn, AR-in CM-də dəyişikliklər edilməsi haqqında 1 fevral 2017-ci il tarixli AR-in Qanunu ilə 237.1-ci mad-

dəsinin dispozisiyası yeni redaksiyada verilmişdir: “237.1. Qanunsuz olaraq tərkibində narkotik maddələr olan bitkiləri xeyli miqdarda kultivasiya etmə əkmə, yetişdirmə və ya onları (onların hissələrini) toplama”. Əvvəlki redaksiyada isə deyilirdi: “237.1. Qanunsuz olaraq tərkibində narkotik maddələr olan bitkiləri əkmə, yetişdirmə, onları (onların hissələrini) toplama, habelə çətənə, xaş-xaş növlərini və ya tərkibində narkotik maddələr olan digər bitkiləri kultivasiya etmə”. 26 aprel 2022-ci il tarixli AR-in Qanunu ilə 237.1-ci maddədə “yetişdirmə və ya onları (onların hissələrini) toplama” sözləri “və ya yetişdirmə” sözləri ilə əvəz edilmiş, bu maddəyə aşağıdakı məzmununda 237.3-cü maddə əlavə edilmişdir: “237.3. Bu Məcəllənin 237.1 və 237.2-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş əməllər xüsusilə külli miqdarda törədildikdə”.

CM-in 238-ci maddəsində narkotik vasitələrin və ya psixotrop maddələrin istehlakı üçün tiryəxanalar təşkil etmə və ya saxlama əməllərinə görə cinayət məsuliyyəti müəyyən edilmişdir. Bu maddənin əsas tərkibində narkotik vasitələrin və ya psixotrop maddələrin istehlakı üçün tiryəxanalar təşkil etmə, saxlama və ya bu məqsədlər üçün binalar vermə kimi əməllər (maddə 238.1) kriminallaşdırılmışdır.

Ölkə qanunvericisi tərəfindən narkotik vasitələri və psixotrop maddələri əldə etmək hüququ verən reseptləri tibbi göstəricilər olmadan qanunsuz vermə və ya saxtalaşdırma cinayət məsuliyyəti doğuran əməllər kateqoriyasına aid edilmiş və bu əməllərə görə cinayət məsuliyyəti CM-in 239-cu maddəsində nəzərdə tutulmuşdur.

2022-ci ilə qədər AR CM-in narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin qanunsuz dövriyyəsinə görə məsuliyyət nəzərdə tutulan normalarında cinayət məsuliyyətinin diferensiasiyası və sanksiyalarının müəyyən olunmasında narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin “şəxsi istehlak miqdarı” və “külli miqdarı” kimi qiymətləndirici kəmiyyət meyarlarından istifadə edilirdi. Məsələn, “Şəxsin cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsi üçün kifayət edən narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin miqdarına, habelə onların külli miqdarına görə siyahıları”nın təsdiq edilməsi haqqında 28 iyun 2005-ci il tarixli AR Qanunu

ilə 2 qram və daha çox miqdarda heroin külli miqdar hesab edilirdi. Ölkə qanunvericisi tərəfindən cinayətin predmetinin kəmiyyət ölçülərindən, yəni miqdarından asılı olaraq cinayət məsuliyyətinin daha dəqiq diferensiasiyası məqsədilə CM-in 234 və digər maddələrində bununla bağlı bir sıra dəyişikliklərin edilməsi məqsədmüfəviq hesab edilmişdir. Belə ki, AR CM-də dəyişikliklər edilməsi haqqında 26 aprel 2022-ci il tarixli AR Qanunu ilə AR CM-in 234-cü maddəsinə “234.4-1. Bu Məcəllənin 234-1-234.4-cü maddələrində nəzərdə tutulmuş əməllər xüsusilə külli miqdarda törədildikdə”, 235-ci maddəyə “235.5. Bu Məcəllənin 235.1-235.4-cü maddələrində nəzərdə tutulmuş əməllər xüsusilə külli miqdarda törədildikdə” və 237-ci maddəyə “237.3. Bu Məcəllənin 237.1 və 237.2-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş əməllər xüsusilə külli miqdarda törədildikdə” kimi yeni xüsusilə tövsiyə edici tərkiblər əlavə edilmişdir. Həmçinin bu Qanunla 234-cü maddənin “Qeyd” hissəsinin 2-ci bəndində “şəxsi istehlak miqdarından artıq və külli” sözləri “xeyli, külli və xüsusilə külli” sözləri ilə, “xeyli və külli” sözləri “xeyli, külli və xüsusilə külli” sözləri ilə əvəz edilmişdir.

Son illərdə ölkədə narkotiklərin qanunsuz dövriyyəsi sahəsində baş verən təhlükəli meyilləri, ölkə ərazisinə qaçaqmalçılıq və digər qanunsuz yollarla böyük həcmdə və miqdarda narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin daxil olması hallarının geniş yayılmasını, bir sıra digər amilləri nəzərə alaraq 21 noyabr 2023-cü il tarixli AR-in Qanunu ilə “Şəxsin cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsi üçün kifayət edən narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin miqdarına, habelə onların külli miqdarına görə siyahılarının təsdiq edilməsi haqqında” AR-nın Qanununda dəyişiklik etmiş, “edilməsi üçün kifayət edən” sözləri “edilməsinə əsas verən” sözləri ilə, “miqdarına, habelə onların külli miqdarına” sözləri “xeyli, külli və xüsusilə külli miqdarlarına” sözləri ilə əvəz edilmiş, “Şəxsin cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsi üçün kifayət edən narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin miqdarına, habelə onların külli miqdarına görə siyahıları” yeni redaksiyada verilmişdir.

Hesab edirik ki, ölkə qanunvericiliyində şəxsin cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsi üçün əsas

verən narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin xeyli miqdarının, habelə narkotiklərlə bağlı cinayət tərkiblərində cinayətin xüsusilə ağırlaşdırıcı əlamətləri kimi xüsusilə külli miqdarların müəyyən edilməsi, 2005-ci il tarixli AR-in Qanunu ilə qəbul edilmiş “Şəxsin cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsi üçün kifayət edən narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin miqdarına, habelə onların külli miqdarına görə siyahıları”nda ciddi dəyişikliklərin edilməsi müsbət qiymətləndirilməlidir.

Məlum olduğu kimi, AR CM-in 20-ci maddəsinin ümumi müddəalarına uyğun olaraq, narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin qanunsuz dövriyyəsi ilə bağlı cinayətlərin subyekt qismində cinayətin törədilməsi anında 16 yaşı tamam olmuş (CM-in 235-ci maddəsi istisna olmaqla, belə ki, bu maddə ilə məsuliyyət yaradan əməllərin subyekt qismində 14 yaşı tamam olmuş şəxs də çıxış edə bilər), anlaşıqlı, fiziki şəxs çıxış edə bilər. AR-in vətəndaşı, həmçinin xarici ölkə vətəndaşı, eyni zamanda vətəndaşlığı olmayan şəxslər də narkotik vasitələrin və ya psixotrop maddələrin qanunsuz dövriyyəsi ilə bağlı cinayətlərin subyekt ola bilərlər.

Eyni zamanda hesab edirik ki, 14-16 yaş arasında olan yetkinlik yaşına çatmayanların narkotik vasitələrin satışını həyata keçirərkən öz hərəkətlərinin və əməllərinin ictimai təhlükəliliyini başa düşməməsi kimi mövqe olduqca mübahisəlidir. Daha mübahisəli məsələ bu yaşda olan və narkotik vasitə qəbul etməyən yeniyetmənin qazanc əldə etmək üçün insan sağlamlığına zərər vuran narkotik vasitələrin qanunsuz dövriyyəsinə iştirak etməsi, xüsusən də onların satışını həyata keçirməsi ilə bağlı əməlin ictimai təhlükəliliyinin başa düşməməsidir. Professor F.Y. Səməndərov yazırdı ki, “Elə ictimai-təhlükəli əməllər də vardır ki, onların kriminal xarakterə malik olmasını şəxs artıq 14 yaşdan bütün aydınlığı ilə dərk edir” [5, s.264].

Qanunvericilik AR CM-in 185-ci maddəsi ilə məsuliyyət nəzərdə tutulan talama məqsədi olmadan qanunsuz olaraq avtomobili və ya başqa nəqliyyat vasitəsini ələ keçirmə əməlinin subyektini 14 yaşına çatmış hər hansı anlaşıqlı fiziki şəxs ola bildiyini müəyyən etmişdir. Eyni zamanda 14 ya-

şına çatmış, lakin 16 yaşı tamam olmamış şəxs AR CM-in 234-cü maddəsi ilə və ya CM-in 237-ci maddəsi ilə məsuliyyətin müəyyən olduğu əməli törətdiyi halda o, cinayət məsuliyyətinə cəlb olunmur. Yəni mülkiyyət əleyhinə cinayətlər əhalinin sağlamlığı əleyhinə olan cinayətlərdən daha ağırdır? Eynilə də CM-in 235-ci maddəsində narkotik vasitələri talama əməlinə görə cinayət məsuliyyəti 14 yaşdan yaranır, CM-nin 234-cü maddəsi ilə nəzərdə tutulan narkotikləri hazırlama, istehsal etmə, göndərmə, daşıma və satma əməllərinə görə isə 16 yaşdan başlayaraq cinayət məsuliyyəti yaranır. Hər iki halda dövriyyəsi qadağan olunan narkotik vasitələrlə manipulyasiya həyata keçirilir. Törədilən hərəkətlərin dərk etmə nöqtəy-nəzərindən bu əməllər nə ilə fərqlənirlər? Nəyə görə “talama”, “satma” ilə müqayisədə daha “hüquqa ziddir”? Tutaq ki, eyni psixofizioloji inkişaf səviyyəsinə malik olan iki 14 yaşlı yetkinlik yaşına çatmayanlardan biri narkotik vasitələri oğurlayır, ikincisi isə onun satışını həyata keçirir. Bu hallarda onların törədilmiş qanunazidd hərəkətlərə münasibəti nə ilə fərqlənir? Onların hər ikisi oğurlanması, saxlanması, satışı hüquqa zidd olan narkotik vasitələrlə bağlı məsuliyyət doğuran hərəkətləri etdiklərini eyni dərəcədə dərk edirlər.

Qanunverici hesab edir ki, 14 yaşlı yeniyetmə talamanın spesifik predmeti olan narkotik vasitələrin ələ keçirilməsinin ictimai təhlükəliliyini dərk etmək, narkotik vasitələrin satışında iştirak edərkən öz hərəkətlərinin qanunazidd olduğunu tam həcmdə və dərəcədə başa düşmək iqtidarındadır. Halbuki cinayət qanunvericiliyinə görə narkotiklərin qanunsuz dövriyyəsi ilə bağlı əməllərin, o cümlədən onların satışı ilə bağlı hərəkətlərin ictimai təhlükəliliyini şəxs yalnız 16 yaşdan başlayaraq dərk etmək imkanına malikdir. Hesab edirik ki, burada açıq-aydın uyğunsuzluq vardır və bu uyğunsuzluq qanunverici tərəfindən aradan qaldırılmalıdır.

Qeyd olunanlarla yanaşı, aşağıdakı istiqamətlər üzrə narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və onların analoqlarının, həmçinin prekursorlarının qanunsuz dövriyyəsi ilə əlaqədar cinayətlərə görə məsuliyyət müəyyən edən CM-in normalarının təkmilləşdirilməsi, cinayət qanunveri-

ciliyinə yeni normaların və cinayət tərkiblərinin əlavə edilməsi məqsədəuyğun hesab edilməlidir:

1) Narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin analoqları narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin qanunsuz dövriyyəsi ilə əlaqədar cinayətlərin (CM-nin 26-cı fəsil) predmeti kimi cinayət qanunvericiliyinin müvafiq maddələrinə əlavə edilməsi.

Bu məsələyə Azərbaycanda ilk dəfə Ş.T. Səmədova toxunmuş və 2021-ci ildə “AR-in cinayət hüququnda narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və onların prekursorlarının qanunsuz dövriyyəsinə görə məsuliyyətin problem məsələləri” məqaləsində AR CM-ə narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrinin analoqlarının qanunsuz dövriyyəsinə görə cinayət məsuliyyətini nəzərdə tutan müddələrin əlavə edilməsinin zəruriliyini göstərmişdir. Müəllif bir sıra MDB ölkələrinin (RF, Qazaxıstan və s.) cinayət qanunvericiliyindən fərqli olaraq AR-in CM-də narkotik vasitələrin və ya psixotrop maddələrin analoqlarının cinayətlərin predmeti qismində çıxış etmədiyini qeyd edərək yazır ki, kimyəvi quruluşu və xüsusiyyətlərinə görə narkotik vasitələrə və ya psixotrop maddələrə bənzəyən, onların psixoaktiv təsirini təkrarlayan analoqlar “faktiki olaraq insan orqanizminə təsirinə görə tibbi amilə sahib olan, lakin hələ narkotik vasitə və ya psixotrop maddələr üçün hüquqi amili olmayan” maddələr və ya preparatlardır. Narkotik tərkibli yeni sintetik maddələrin yaradılması ilə bağlı cinayətkar fəaliyyətin onlara qarşı hüquq-mühafizə orqanlarının mübarizəsini həmişə üstələdiyini nəzərə alsaq, mövcud vəziyyəti AR-in cinayət qanunvericiliyinin boşluğu kimi qəbul edilməlidir, çünki analoqların qanunsuz dövriyyəsinin təhlükəsi narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin qanunsuz dövriyyəsi üçün heç də aşağı deyil. Məhz qeyd olunanları nəzərə alaraq, Ş.T.Səmədova hesab edir ki, “narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin analoqları AR-in qüvvədə olan CM-in 26-cı fəslində təsbit olunan cinayətlərin predmeti kimi qəbul edilməlidir” [4, s.11-12]. Qeyd edək ki, hazırda Qazaxıstan, Qırğızıstan, Ukrayna, RF və Moldova kimi xarici ölkələrin cinayət qanunvericiliyində də narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin analoqlarının qanunsuz dövriyyəsinə görə ci-

nayət məsuliyyəti nəzərdə tutulmuşdur.

2) AR CM-in 234-cü maddəsinin yeni redaksiyada verilməsi və bu maddənin “Satış məqsədi olmadan narkotik vasitələri, psixotrop maddələri və onların analoqlarını əldə etmə, saxlama, hazırlama, emal etmə və daşıma adlandırılması, CM-ə 234-1 (satış məqsədilə narkotik vasitələri, psixotrop maddələri və onların analoqlarını əldə etmə, saxlama, hazırlama, istehsal etmə, daşıma, göndərmə və ya satma), 234-2 (narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və onların analoqlarının hazırlanmasında və emalında istifadə etmək məqsədilə prekursorları əldə etmə, saxlama, hazırlama, göndərmə, daşıma və ya satma) kimi yeni maddələrin əlavə edilməsi.

Qeyd olunan dəyişikliklər satışla müqayisədə ictimai təhlükəliliyi daha aşağı olan əməlləri (hərəkətləri) fərqləndirməyə və cinayət məsuliyyətinin daha dəqiq diferensiasiyasını həyata keçirməyə, satış məqsədi olmadan narkotik vasitələri, psixotrop maddələri və onların analoqlarını hazırlama, emal etmə, əldə etmə, saxlama, prekursorların qanunsuz dövriyyəsi ilə bağlı əməllərin tövsiyəçi tərkiblərini daha dəqiq formulə etməyə imkan verəcəkdir. Qeyd edək ki, bir sıra postsovet ölkələrində: Məsələn, Qırğızıstan (maddə 282-satış məqsədilə, maddə 283-satış məqsədi olmadan, maddə 284-prekursorların qanunsuz dövriyyəsi), Ukrayna (maddə 307 satış məqsədilə, maddə 309-satış məqsədi olmadan, maddə 311-prekursorların qanunsuz dövriyyəsi), RF (maddə 228-satış məqsədi olmadan, maddə 228-1-satış məqsədilə, maddə 228-3-prekursorların qanunsuz dövriyyəsi) və Moldova (maddə 217-satış məqsədi olmadan, maddə 217-1-satış məqsədilə, maddə 217-2-prekursorların qanunsuz dövriyyəsi) qanunvericisinin mövqeyi də belədir. Rusiya Federasiyası, Moldova, Qırğızıstan, Ukrayna və digər ölkələrin qanunvericilikləri narkotik vasitələrin satış məqsədilə və satış məqsədi olmadan qanunsuz dövriyyəsinin, habelə prekursorların qanunsuz dövriyyəsinin ictimai təhlükəliyinin müxtəlif olduğunu nəzərə alaraq bu əməllərə görə məsuliyyət nəzərdə tutan müddələri müstəqil maddələrdə təsbit etməklə, satışla bağlı əməllərə görə daha sərt sanksiyalar müəyyən etmişlər.

3) CM-ə “Narkotik vasitələrin, psixotrop mad-

dələrin və ya onların analoqlarının qeyri-tibbi məqsədlərlə istehlakını və ya onların qanunsuz dövriyyəsinə təbliğ və ya reklam etmə” adı altında yeni 234-3-cü maddənin daxil edilməsi və bu maddədə “234-3.2.3. İctimai yerlərdə, habelə təhsil və tibb müəssisələrində törədildikdə” və “234-3.2.4. Mediadan, informasiya telekommunikasiya şəbəkələrindən (sosial şəbəkələr və internet şəbəkəsi də daxil olmaqla) istifadə etməklə törədildikdə” kimi tövsifedici tərkiblərin nəzərdə tutulması.

Yetişməkdə olan nəsli narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin fəsadlarından qorunması zəruriliyi nəzərə alınaraq, yeniyetmə və gəncləri qeyri-tibbi məqsədlərlə onların istehlakına cəlb etməyə, istənilən yerdə, istənilən formada və istənilən üsulla narkotiklərin əldə edilməsi yerləri və üsulları, onların keyfiyyəti, qiyməti və digər xassələri haqqında informasiyanı yaymağa və yerləşdirməyə istiqamətlənən narkotik vasitələri və psixotrop maddələri təbliğ və reklam edən şəxslərə münasibətdə cinayət məsuliyyətinin nəzərdə tutulmasını şərtləndirir. Məhz buna görə də bir sıra ölkələrdə narkotik vasitələri təbliğ və reklam etmə kimi əməllərə görə cinayət məsuliyyəti müəyyən olunmuşdur. Belə ölkələrdən biri də Qazaxıstandır. Belə ki, Qazaxıstan Respublikasının 27 dekabr 2019-cu il tarixli Qanunu ilə narkotik vasitələri, psixotrop maddələri və ya onların analoqlarını, prekursorları təbliğ və qanunsuz reklam etmə əməllərinə görə cinayət məsuliyyəti müəyyən edən yeni 299-1-ci maddə CM-nə əlavə edilmişdir. E.Nəcəfov da Yaponiya, Rusiya, Fransa, Belçika, İsveçrə, Qazaxıstan, İtaliya, İsveç, Norveç, Böyük Britaniya və bir sıra digər ölkələrdə narkotik vasitələrin istehlakını, narkotik vasitələri və psixotrop maddələrin qanunsuz dövriyyəsinə təbliğ etməklə əlaqədar əməllərin cinayət məsuliyyəti doğurduğunu qeyd edir və bu məsələ ilə bağlı Türkiyənin Cəza Qanununun 190(2)-ci maddəsini nümunə kimi gətirir [3, s.221].

Hesab edirik ki, Azərbaycanda da internetdən, informasiya-telekommunikasiya şəbəkələrindən istifadə etməklə narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin təbliği və reklamı ilə bağlı əməllərə görə məsuliyyət müəyyən edən müddəalar cinayət qanunvericiliyinə daxil edilməli, CM-də belə bir reklam və təbliğatın uşaqlara və yeniyetmələ-

rə münasibətdə həyata keçirilməsinə görə daha sərt sanksiyalar müəyyən olunmalıdır.

4) AR CM-in 234.4.1, 236.2.1, 237.2.1-ci və 238.2.1-ci maddələrində cinayətlərin qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs və ya mütəşəkkil dəstə tərəfindən törədilməsindən asılı olmayaraq eyni sanksiyalar nəzərdə tutulmuşdur. Halbuki iştirakçılığın bu müxtəlif formalarının ictimai təhlükəlilik dərəcəsi arasında əhəmiyyətli fərq vardır. Belə ki, qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxslə müqayisədə mütəşəkkil dəstələr tərəfindən törədilən narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin qanunsuz dövriyyəsi ilə bağlı cinayətlərin ictimai təhlükəlilik dərəcəsi daha yüksəkdir və onlara görə eyni məsuliyyətin və sanksiyanın nəzərdə tutulması doğru deyildir.

S.M. Koçoi narkocinayətlərə görə məsuliyyətin ciddi diferensiasiyasının zəruriliyini qeyd edərək yazır ki, “Kriminal əməllərin bir qrup şəxs, qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs və ya mütəşəkkil dəstə tərəfindən törədilməsindən asılı olaraq narkotiklərin qanunsuz dövriyyəsi sahəsində cinayətlərin ictimai təhlükəlilik dərəcəsinin CM-də adekvat əks olunması məsələsi də az əhəmiyyətli deyildir”. Aydın ki, narkotiklərin qanunsuz dövriyyəsi ilə bağlı cinayətlərin mütəşəkkil dəstə tərəfindən törədilməsi qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs tərəfindən törədilməsi ilə müqayisədə daha təhlükəlidir [9, s.17]. T.A. Xanov da eyni mövqedən çıxış edərək, birgə iştirakçılığın qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs və mütəşəkkil dəstə kimi formalarının ictimai təhlükəliliyinin xarakteri və dərəcəsinin müxtəlif olduğunu göstərir və hesab edir ki, eyni bir tövsifedici tərkibdə birgə iştirakçılığın bir neçə forması göstərilməməlidir, yəni iştirakçılığın hər bir formasının ictimai təhlükəliliyinin xarakteri və dərəcəsi nəzərə alınmalıdır [13, s.626].

Təəssüf ki, ölkə qanunvericisi tərəfindən belə bir diferensiasiyaya həmişə əməl edilmir. Məsələn, AR CM-in 234.4.1 (satış məqsədilə qanunsuz olaraq narkotik vasitələri və ya psixotrop maddələri əldə etmə və ya saxlama, hazırlama, istehsal etmə, emal etmə, daşıma, göndərmə, yaxud qanunsuz olaraq satma), 236.2.1 (narkotik vasitələrin istehlakına təhrik etmə), 237.2.1-ci (qanunsuz olaraq tərkibində narkotik maddələr

olan bitkiləri xeyli miqdarda kultivasiya etmə, yəni əkmə, yetişdirmə və ya onları toplama) maddələrində qeyd olunan cinayətlərin qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs və ya mütəşəkkil dəstə tərəfindən törədilməsindən asılı olmayaraq eyni sanksiyalar nəzərdə tutulmuşdur.

Qeyd edək ki, Moldova, Qazaxıstan, RF və digər ölkələrin qanunvericiləri narkotiklərin qanunsuz dövriyyəsi ilə əlaqədar cinayətlərin qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs və ya mütəşəkkil dəstə tərəfindən törədilməsinin daha dəqiq differensiasiyasını aparmış, bu zaman ictimai təhlükəliyin xarakteri və dərəcəsidəki fərqləri nəzərə almış, mütəşəkkil dəstələr tərəfindən törədilən narkocinayətlərə görə daha sərt sanksiyalar müəyyən etmişdir.

Hesab edirik ki, AR CM-in uyğun normalarında “qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs tərəfindən törədildikdə” cinayətin tövsifedici, “mütəşəkkil dəstə tərəfindən törədildikdə” isə xüsusilə tövsifedici, yəni xüsusilə ağırlaşdırıcı əlamət kimi müəyyən edilməli və bununla bağlı cinayət qanunvericiliyinin bir sıra maddələrində (məsələn, 236, 237, 238-ci maddələrdə) uyğun dəyişikliklər edilməlidir.

Son illərin məhkəmə-istintaq təcrübəsi narkotiklərin böyük bir hissəsinin ölkə ərazisinə xaricdən gətirildiyini və narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin qanunsuz dövriyyəsi ilə bağlı cinayətlərin törədilməsində tərkibcə beynəlxalq olan cinayətkar qrupların iştirak etdiyini göstərir. Bu hal isə cinayət qanunvericiliyində lazımi səviyyədə öz əksini tapmamışdır.

Artıq bəzi postsovet ölkələrində belə bir təhlükəli meyillərin mövcudluğu nəzərə alınmışdır. Məsələn, Qazaxıstan Respublikasının 2014-cü il tarixli CM-nin 3-cü maddəsində “transmilli cinayətkar təşkilat” anlayışının məzmunu açılmışdır. Müəllifin fikrincə, qeyd olunanları nəzərə alaraq, cinayətin transmilli cinayətkar dəstə və ya təşkilat tərəfindən törədilməsi cinayətin törədilməsini ağırlaşdıran hal kimi müəyyən edilməli və uyğun müddəa CM-nin Ümumi hissəsinə əlavə edilməlidir.

5) Son illərdə dünyanın bir çox ölkələrində və regionlarında yeni psixotrop maddələrin meydana gələrək sürətlə yayılması ciddi və qlobal miq-

yas alan bir problem kimi qiymətləndirilməlidir. M.L. Proxorova və E.R. Davletov yazırlar ki, “qısa bir zaman kəsiyində sintetik narkotik vasitələr yayılma səviyyəsinə görə narkotiklər arasında liderliyə yüksəlmişdir”. Belə bir təhlükəli meyil hazırda da davam edir və faktiki olaraq dünyanın bir çox narkobazarlarında “ənənəvi narkotiklər”in yeni psixotrop maddələrlə əvəz olunmasından ibarət restrukturizasiya prosesi açıq şəkildə özünü göstərir [11].

İnsanların həyat və sağlamlığı üçün ciddi təhlükə kəsb edə bilən, beynəlxalq və milli səviyyələrdə dövriyyəsi qadağan olunan və ya məhdudlaşdırılan narkotik vasitənin və psixotrop maddənin “leqal” alternativ keyfiyyətində “dizayn narkotiklər”, “leqal narkotiklər”, “duzlar”, “bitki gübrələri”, “kimyəvi reagentlər” və sair adlar altında yayılan yeni psixotrop maddələrin bəziləri bir sıra Avropa ölkələrində açıq şəkildə mağazalarda satılır, digərlərini isə internet vasitəsi ilə sifariş etmək mümkündür.

BMT-nin Narkotiklər və Cinayətkarlıq üzrə İdarəsi də illik hesabatlarında və digər rəsmi sənədlərində “yeni psixotrop maddələr” anlayışından istifadə edir və bu zaman göstərilir ki, yeni psixotrop maddə kimyəvi struktur və tərkib baxımından narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və onların analoqlarına aid edilməyən və deməli Narkotik vasitələr haqqında 1961-ci il Konvensiyasına və Psixotrop maddələr haqqında 1971-ci il Konvensiyasına uyğun olaraq, dövriyyəsi qadağan olunan və ya məhdudlaşdırılan maddə və vasitələr kateqoriyasına daxil edilməyən, struktur və tərkib, kimyəvi formul baxımından narkotik vasitələr, psixotrop maddələr və onların analoqları olmayan, eyni zamanda qəbulu orqanizmdə psixotrop effekt doğura bilən, insan həyatı və sağlamlığı üçün təhlükəli ola bilən maddə və ya preparatdır. “Yeni” sözü təkcə bu maddələrin yeniliyini deyil (çünki onların bəziləri 10-20 və hətta 30 il bundan əvvəl sintezləşdirilmişdir), daha çox onların yalnız son zamanlarda yayılmağa başladığını göstərir.

BMT-nin Narkotiklər və Cinayətkarlıq üzrə İdarəsinin narkotiklər haqqında 2024-cü il ümumdünya məruzəsində dünyanın bir çox ölkəsindən yüzlərlə adda yeni potensial təhlükəli psi-

xoaktiv maddə haqqında məlumatların daxil olduğu göstərilmiş, onların böyük qisminin isə psixostimulyatorlar, sintetik kannabionidlər, sintetik opioidlər və hallüsinogenlər təşkil etdiyi qeyd olunmuşdur [7].

Yeni potensial təhlükəli psixoaktiv maddələrin meydana gəlməsi və geniş yayılması meyilləri nəzərə alınmaqla bir sıra dövlətlərin qanunvericiliyində dəyişikliklər və əlavələr edilməyə başlanmışdır. 2022-ci ildə artıq dünyanın 60 ölkəsində yeni psixoaktiv maddələrin üzərində nəzarətin təmin edilməsi üzrə qanunvericilik tədbirləri həyata keçirilmişdir. Bir sıra ölkələrdə yeni psixoaktiv maddələrin qanunsuz dövriyyəsinin qarşısının alınması məqsədilə xüsusi qanunlar da qəbul edilmişdir. Məsələn, Avstriyada 2011-ci ildə qəbul edilmiş Federal Qanunla ölkə ərazisində yeni potensial təhlükəli psixoaktiv maddələrin qanunsuz yayılması qadağan edilmiş, bu məqsədlə cinayət məsuliyyəti də nəzərdə tutulmuşdur. ABŞ-də 2012-ci il tarixli sintetik narkotiklərdən sui-istifadənin qarşısının alınması haqqında Qanunda dəyişiklik edilmiş və ilk dəfə olaraq kimyəvi təbiətinə görə deyil, “neyrokimyəvi xassələrinə” uyğun olaraq insan beyninə, onun sinir sisteminə təsir etmə dərəcəsi nəzərə alınmaqla sintetik narkotiklər kateqoriyasına aid edilə bilən yeni psixoaktiv maddələrin üzərində nəzarət sistemi müəyyən edilmişdir. 2016-cı ildə Böyük Britaniyada qəbul edilmiş Psixoaktiv maddələr haqqında Qanunda yeni psixoaktiv maddələrin (sintetik kannabinoidlər, sintetik opioidlər, sintetik katinon və s.) qanunsuz dövriyyəsi ilə bağlı əməllər cinayət kateqoriyasına aid edilmişdir [8]. Bu Qanuna görə, psixoaktiv effekt doğuran, insan həyat və sağlamlığı üçün təhlükəli ola bilən istənilən maddə və preparatın qanunsuz dövriyyəsi, yəni istehsalı, daşınması, idxalı, ixracı və satışı cinayət əməli kimi tövsif edilir. İrlandiyada 23 avqust 2010-cu ildə qəbul edilmiş “Cinayət mühakimə icraatı haqqında (psixoaktiv maddələr)” Qanunda potensial təhlükəli psixoaktiv maddələrin satışı, idxalı, ixracı və ya reklamına, o cümlədən onların qanunsuz olaraq onlayn satışına görə məsuliyyət nəzərdə tutulmuşdur [10, s.65-67]. 2014-cü ildə Macarıstan CM-də edilən düzəlişlərlə yeni psixoaktiv maddələrin tədarükü və daşınmasına görə

nəzərdə tutulan azadlıqdan məhrum etmə cəzası sərtləşdirilmişdir. Avstraliyada 2015-ci ildə potensial təhlükəli yeni psixoaktiv maddə hesab edilən bu və digər maddə və ya preparatın qanunsuz dövriyyəsinə görə məsuliyyət nəzərdə tutulan müddəalar CM-ə əlavə edilmişdir [8].

RF-də “RF-in ayrı-ayrı qanunvericilik aktlarına dəyişikliklər edilməsi haqqında” 3 fevral 2015-ci il tarixli Federal Qanunu ilə CM-ə “234.1. Yeni potensial təhlükəli psixoaktiv maddələrin qanunsuz dövriyyəsi” adı altında yeni maddə daxil edilmişdir. Gürcüstan CM-in 260.2-ci maddəsində yeni psixoaktiv maddələri qanunsuz hazırlama, istehsal etmə, əldə etmə, saxlama, daşıma və ya göndərmə əməllərinə görə 5 ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə, 260.4-cü maddəsində yeni psixoaktiv maddələri qanunsuz olaraq satma əməllərinə görə 10 ildən 15 ilədək, 260.5-ci maddəsində isə yeni psixoaktiv maddələri istehsal etmə, daşıma, göndərmə və satma əməllərinin qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs, təkrar, qulluq mövqeyindən istifadə etməklə, külli miqdarda törədilməsinə görə 12 ildən 18 ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası müəyyən edilmişdir.

Qeyd olunanları, xarici ölkələrin təcrübəsi, beynəlxalq təşkilatların, xüsusən də BMT-nin Narkotiklər və Cinayətkarlıq üzrə İdarəsinin mövqeyi son illərdə “narkotik vasitələr və psixotrop maddələr, onların analoqları olmayan və yeni psixoaktiv maddələr” adlandırılan maddələrin və preparatların qanunsuz dövriyyəsi sahəsində müşahidə olunan neqativ meyillər nəzərə alınmaqla CM-nə “Güclü təsir edən yeni psixoaktiv qanunsuz dövriyyəsi” adı altında yeni 240-1-ci maddənin daxil edilməsini məqsədəuyğun hesab edirik.

Şərh olunanları nəzərə almaqla AR CM-in 234-cü maddəsinin yeni redaksiyada verilməsini (Satış məqsədi olmadan narkotik vasitələri, psixotrop maddələri və ya onların analoqlarını qanunsuz olaraq hazırlama, əldə etmə, saxlama, daşıma, emal etmə), CM-nə 234-1 (Satış məqsədi ilə qanunsuz olaraq narkotik vasitələri, psixotrop maddələri və onların analoqlarını əldə etmə, hazırlama, istehsal etmə, emal etmə, daşıma, göndərmə və ya satma), 234-2 (Narkotik vasitələrin və ya psixotrop maddələrin qanunsuz hazırlan-

masında və emalında istifadə etmək məqsədi ilə prekursorları hazırlama, əldə etmə, saxlama, göndərmə, daşıma və ya satma), 234-3 (Qanunsuz olaraq narkotik vasitələri, psixotrop maddələri və ya onların analoqlarını qeyri-tibbi məqsədlərlə is-

tehlakı və qanunsuz dövriyyəsinə təbliğ və ya reklam etmə) və 240-1-ci (Güclü təsir edən yeni psixoaaktiv maddələrin qanunsuz dövriyyəsi) maddələrinin əlavə edilməsini təklif edirik.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat:

1. Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin kommentariyası: [2 cilddə] / elmi redaktor F.Y. Səməndərov // -Bakı: Hüquq Yayın Evi. c. 2. -2021, -808 s.
2. Narkotik vasitələrin qanunsuz dövriyyəsinə və narkomanlığa qarşı mübarizənin nəticəsinə dair illik hesabat. Narkomanlığa və Narkotik Vasitələrin Qanunsuz Dövriyyəsinə qarşı Mübarizə üzrə Dövlət Komissiyasının daimi fəaliyyət göstərən İşçi qrupu. -Bakı. -2024. <https://www.nmdk.gov.az/page/post/2804/Narkotiklere-nezaret-sahesinde-2024ci-ile-dair-illik-Hesabat>
3. Nəcəfov E. Narkotik vasitələrin təbliğinin yolverilməzliyi // -Bakı: Cinayət hüququnun aktual problemləri (elmi məqalələr məcmusu) -2022, -s. 221.
4. Səmədova Ş.T. Azərbaycan Respublikasının cinayət hüququnda narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və onların prekursorlarının qanunsuz dövriyyəsinə görə məsuliyyətin problem məsələləri // Bakı Universitetinin xəbərləri. Sosial-siyasi elmlər seriyası. -2021, №1, -s. 11-12
5. Səməndərov F.Y. Cinayət hüququ, cinayət və cəza məsələləri // Bakı: Bakı Dövlət Universitetinin nəşriyyatı. 1994, s.264-265.
6. Zahidov B.S. Azərbaycanda narkotizmlə və narkobizneslə mübarizənin aktual problemləri // Bakı: Təknur 2007.
7. Доклад Международного комитета по контролю над наркотиков за 2024 год..
8. Законодательный меры борьбы с НППВ: несколько подходов к многогранной проблеме. https://www.unodc.org/documents/scientific/Global_SMART_Update_2015_Vol.14_Russian.pdf
9. Кочои С.М. Уголовное законодательство о незаконном обороте наркотиков: пробелы и пути их устранения // Москва: Пробелы в российском законодательстве. 2016, № 5, с. 17.
10. Кухарук В.В. Новые психоактивные вещества как современный фактор угрозы безопасности здоровью населения // Москва: Право и политика. -2021, №2, -с. 65-67.
11. Прохорова М.Л., Давлетов Э.Р. Незаконный оборот новых потенциально опасных психоактивных веществ: спорность «персональной» криминализации и некоторые проблемы применения ст.234.1 УК РФ. <http://www.cyberleninka.ru>
12. Самедова Ш.Т. Проблемы уголовного права: классификация преступлений, дифференциация уголовной ответственности и построение санкций. Монография // Баку: Экопринт. -2017, -с.512-513.
13. Ханов Т.А. Общая характеристика законодательных новелл в сфере борьбы с незаконным оборотом наркотиков в Республике Казахстан / Т.А. Ханов, К.А. Бакишев, А.Х. Феткулов [и др.] / Всероссийский криминологический журнал // -Иркутск: 2017, Т. 11, №3, -с. 626.

Васиф КУЛИЕВ

ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ УГОЛОВНОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА, СВЯЗАННОГО С НЕЗАКОННЫМ ОБОРОТОМ НАРКОТИЧЕСКИХ СРЕДСТВ И ПСИХОТРОПНЫХ ВЕЩЕСТВ СРЕДИ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ

РЕЗЮМЕ

В статье рассматриваются вопросы совершенствования уголовного законодательства, связанного с незаконным оборотом наркотических средств и психотропных веществ среди несовершеннолетних. Предложены основные направления повышения эффективности борьбы с наркопреступлениями посредством уголовно-правовых средств: 1)дополнение соответствующих статей уголовного законода-

тельства положениями о том, что аналоги наркотических средств и психотропных веществ также являются предметом преступлений, предусмотренных главой 26 Уголовного кодекса; 2) изложение статьи 234 УК в новой редакции и обозначение её как «Приобретение, хранение, изготовление, переработка и перевозка наркотических средств, психотропных веществ и их аналогов без цели сбыта», а также включение новых статей в УК: – 234-1: «Приобретение, хранение, изготовление, производство, перевозка, пересылка или сбыт наркотических средств, психотропных веществ и их аналогов с целью сбыта»; – 234-2: «Приобретение, хранение, изготовление, пересылка, перевозка или сбыт прекурсоров с целью их использования при изготовлении и переработке наркотических средств, психотропных веществ и их аналогов»; 3) включение в УК новой статьи 234-3 под названием «Пропаганда или реклама немедицинского потребления наркотических средств, психотропных веществ или их аналогов, а также их незаконного оборота», с определением квалифицирующих признаков: – 234-3.2.3. если деяние совершено в общественных местах, а также в образовательных или медицинских учреждениях; – 234-3.2.4. если деяние совершено с использованием средств массовой информации, телекоммуникационных сетей, включая социальные сети и сеть Интернет; 4) дополнение Уголовного кодекса статьёй 240-1 – «Незаконный оборот новых психоактивных веществ сильного действия» и другие изменения.

Ключевые слова: несовершеннолетние, наркотические средства и психотропные вещества, аналоги, новые психоактивные вещества, незаконный оборот наркотических и психотропных веществ, наркопреступления, Уголовный кодекс, совершенствование уголовного законодательства.

Vasif GULIYEV

MAIN DIRECTIONS FOR THE IMPROVEMENT OF CRIMINAL LEGISLATION ON THE ILLICIT TRAFFICKING OF NARCOTIC DRUGS AND PSYCHOTROPIC SUBSTANCES INVOLVING MINORS

SUMMARY

The article examines the issues of improving criminal legislation related to illicit trafficking in narcotic drugs and psychotropic substances among minors, and proposes the main directions of increasing the effectiveness of combating drug crimes by criminal-legal means: 1) adding analogues of narcotic drugs and psychotropic substances to the relevant articles of criminal legislation as the subject of crimes related to illicit trafficking in narcotic drugs and psychotropic substances (Chapter 26 of the Criminal Code); 2) Rewording Article 234 of the Criminal Code and renaming this article “Acquisition, storage, preparation, processing and transportation of narcotic drugs, psychotropic substances and their analogues without the purpose of sale”, adding new articles to the Criminal Code such as 234-1 (acquisition, storage, preparation, production, transportation, sending or sale of narcotic drugs, psychotropic substances and their analogues for the purpose of sale), 234-2 (acquisition, storage, preparation, sending, transportation or sale of precursors for the purpose of use in the preparation and processing of narcotic drugs, psychotropic substances and their analogues); 3) Including a new Article 234-3 under the title “Promoting or advertising the consumption of narcotic drugs, psychotropic substances or their analogues for non-medical purposes or their illegal circulation” in this article and adding “234-3.2.3. When committed in public places, as well as in educational and medical institutions” and “234-3.2.4. When committed using media, information telecommunication networks (including social networks and the Internet)”; 4) Adding articles 240-1 (Illegal trafficking of new psychoactive substances with strong effects) of the Criminal Code, etc.

Key words: minors, narcotic drugs and psychotropic substances, analogues, new psychoactive substances, illicit trafficking in narcotic drugs and psychotropic substances, drug crimes, criminal code, improvement of criminal legislation